

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Zuzana Skalská
Název diplomové práce: Výuka výslovnosti v učebnicích anglického jazyka pro 2. stupeň ZŠ
Pronunciation teaching in textbooks of English for lower secondary school level

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Lucie Betáková, MA, Ph.D.
Oponent diplomové práce: PhDr. Vladislav Smolka, Ph.D.

I. Cíl práce a jeho naplnění:

1. Cíl práce byl stanoven a naplněn v souladu s tématem
2. Cíl práce byl naplněn s drobnými nedostatky
3. Cíl práce byl adekvátní, ale jen částečně naplněný
4. Stanovený cíl nebyl naplněn

II. Struktura práce:

1. Logická, jasná a přehledná
2. Přiměřená
3. Uspokojivá
4. Nevhodná

III. Práce s literaturou:

1. Výborná: zvoleny a použity vhodné prameny v patřičném rozsahu, přesná práce s citacemi, kritická analýza zdrojů
2. Velmi dobrá práce s adekvátními prameny v patřičném rozsahu
3. Průměrná práce s literaturou
4. Slabá, chybná nebo nedostačující

IV. Prezentace a interpretace dat:

1. Systematická, logická prezentace, originální a důsledná interpretace
2. Velmi dobrá prezentace dat, úspěšný pokus o jejich interpretaci
3. Uspokojivá prezentace i interpretace dat
4. Neodpovídající prezentace, nedostatečná analýza výsledků

V. Formální stránka:

1. Odpovídá všem stanoveným požadavkům
2. Obsahuje drobné formální chyby
3. Nesplňuje některé zásadní požadavky
4. Nesplňuje většinu stanovených požadavků

- VI. Jazyková úroveň práce:
1. Výborná
 2. Velmi dobrá
 3. Dobrá
 4. Podprůměrná
- VII. Náročnost zpracování tématu:
1. Velmi vysoká
 2. Vysoká
 3. Střední
 4. Nízká
- VIII. Přínosy práce:
1. Originální zpracování a názory, předkládá nová zjištění
 2. Práce je v daném oboru přínosná, ale neobsahuje originální a nová zjištění
 3. Průměrné, omezené využití výsledků práce
 4. Nedostatečné, práce nemá jasný přínos pro obor

Vyjádření oponenta diplomové práce:

Cílem česky psané diplomové práce je porovnat 5 učebnicových řad pro 2. st. ZŠ z hlediska jejich vhodnosti při budování výslovnostních dovedností na úrovni segmentální a suprasegmentální, a to jak výběrem jevů k nácviku, tak použitými metodami. Jednotlivé učebnicové řady se liší tím, zda jsou jejich autory rodilí mluvčí angličtiny, rodilí mluvčí češtiny, či kolektivy zahrnující oba typy autorů.

Zhruba polovinu obsáhlé práce tvoří teoretická část, která zahrnuje popis segmentálních a suprasegmentálních jevů v angličtině, formulace základních fonologických rozdílů mezi angličtinou a češtinou, faktory ovlivňující osvojení správné výslovnosti a techniky a aktivity užívané při jejím nácviku. V závěru teoretické části jsou popsána kritéria hodnocení výslovnostního komponentu učebnic z hlediska srovnání s obsahem a metodami předepsanými RVP ZV vedoucími k dosažení úrovně A1.

Práce se opírá o poměrně rozsáhlou teoretickou literaturu, která je ovšem v některých ohledech interpretována nesprávně, nebo přinejmenším bez kritických poznámek. Vzhledem k tomu, že se jedná o práci zaměřenou na výslovnost, je zcela zásadní používání standardní fonetické transkripce. Autorka sice uvádí standardní znaky IPA pro angličtinu (viz tabulka na str. 22), ale nepoukazuje na to, že někteří autoři užívají jiného systému znaků (Celce-Murcia), případně rozdílně klasifikují hlásky z hlediska místa tvoření /y/, tedy ve standardní transkripci IPA /j/, hodnotí Celce-Murcia jako souhlásku postalveolární, zatímco většina autorů ji považuje za palatální.

Další nedostatky v teoretické části (s číslem stránky, kde se vyskytují):

11) *...kvantita (...) závisí na postavení znělé nebo neznělé souhlásky před vokálem - samozřejmě má být za vokálem.*

14) Diagram znázorňující segmentální a suprasegmentální jevy (Kelly 2000) by zasloužil kritický komentář: většina autorů by chápala větný přízvuk jako prvek, který systémově patří do intonace (Wells, Roach, atd.).

14) Protiklad *batter* a *butter* neilustruje rozdíl mezi fonémem a alofonem [æ] a [ʌ], ale rozdíl mezi dvěma alofony reprezentujícími tyto dva odlišné fonémy - právě změna významu slova znamená, že se jedná o prvky s distinktivní platností, tedy odpovídající systémově fonémům.

14) Poznámka pod čarou (Volín, 2003: 69) je chybně přeložena z angličtiny.

16) Nelze tvrdit, že dvojhlasíky jsou ...*hlásky skládající se ze dvou grafémů, které se vysloví jako jeden foném*. Dvojhlasíky jsou pouze zaznamenávány ve fonetické transkripci jako kombinace dvou znaků, ale systémově jde o jedinou jednotku. Užití dvoučlenných znaků naznačuje proměnlivou zvukovou kvalitu.

18) Popis mechanismu aspirace je z velké části zmatený a ilustrační příklad *chicken* je zvolen zcela nevhodně. Aspirace se objevuje u neznělých explozivů v iniciální pozici ve slabice, nikoli v koncové pozici. Co je míněno tvrzením, že *Explozivní souhláska nebude podléhat aspiraci, pokud po ní bude následovat znělá souhláska nebo sykavka* (příklady *stomach, scold*)? Navíc jsou zde zřejmě zaměněny pojmy *asimilace* a *aspirace*, což jsou jevy zcela odlišné.

19) ad Přízvuk: První věta implikuje, že jednoslabičná slova jsou nepřízvučná, což rozhodně není pravda, jde-li o slova plnovýznamová. Stejně tak není pravda, že pozici přízvuku ve slově lze jednoznačně odvodit od počtu jeho slabik.

20) ad Rytmus: Relativně pravidelná (pravidelnější než v češtině) distribuce přízvučných slabik je umožněna kvantitativní redukcí slabik nepřízvučných; ty jsou redukovány tím silněji, čím více se jich nachází mezi dvěma slabikami přízvučnými.

21) Tvrzení, že podle změny výšky hlasu rozezná posluchač novou informaci od informace známé (Kelly, 2000: 87), je přinejmenším velmi zjednodušené.

23) Zřejmě je míněno ... *že žáci budou neznámé a pro ně NEpředvídatelné fonologické prvky ... nahrazovat*

23) formulace, že v češtině se [ŋ] vyskytuje *pouze v okolí velár*, je nepřesná - má být *před velárami*, kdežto v angličtině se může vyskytnout i v jiných pozicích (kromě iniciální).

24) Nelze souhlasit, že *rodilí mluvčí českého jazyka totiž dělí každé slovo krátkou pauzou*, alespoň ne, pokud jde o češtinu. Do určité míry toto může platit, mluví-li anglicky. Rozdíly mezi češtinou a angličtinou v rovině suprasegmentální jsou pospány velmi nedostatečně.

28) [θ],[ð] a [æ] a další nejsou grafémy (ty jsou systémovými jednotkami psaného jazyka), ale grafickými znaky symbolizujícími fonémy, tedy jednotky zvukové roviny jazyka.

34-35) Tzv. stoupavě-klesavá intonace není základní intonací oznamovacích vět, ale je téměř vždy příznaková (viz Roach, Wells).

35) Příklady *You can/can't park here* pocházejí z Celce-Murcia (1996: 231), tedy reprezentují AmE, ale záporná forma je přepsána s [ɑ:], tedy jako v BrE, zatímco v AmE (i v originálním příkladu v Celce-Murcia) je [æ].

37) Tabulka důležitých/potenciálně problematických jevů pro úroveň 2. st. ZŠ obsahuje *postalveolární [r]*; odlišné artikulační místo (ve srovnání s alveolárním českým protějškem) ovšem není hlavním problémem - tím je to, že česká souhláska je vibranta, kdežto základní realizace anglického [r] je tzv. *frictionless continuant/approximant*, tedy bez vibrací, zato s retroflexním postavením jazyka a často s labializací.

Nejdůležitější obsahové poznámky k obsahu praktické části:

37) (stejně tak 48, 53, 60, 64, 70) - není jasné, jaký vztah k redukcí má dvojhlasíka [əʊ]. Jedná se sice o jedinou dvojhlasíku, která se běžně vyskytuje ve slabikách přízvučných i nepřízvučných, ale v zásadě beze změny kvality (např. *hope* x *follow*). O kvalitativní redukcí hovoříme tehdy, mění-li se předpokládaná kvalita samohlásky užití v přízvučné slabice na samohlásku jinou (např. *even* x *event*, tedy [i:] na [ɪ]).

45) Formulace *Následuje-li po členu souhláska, bude jeho výslovnost redukována [ðə]* je nepřesná, viz následující poznámka.

47) Pokud je skutečně v učebnici jako prevokální forma určitého členu uvedena varianta [ði:], viz obr. 1, jedná se o věcnou chybu, neboť toto je přízvučná forma členu (tzv. *strong form*), která je ovšem relativně vzácná. Běžné nepřízvučné formy (*weak forms*) jsou dvě: prevokální [ði] a prekonsonantická [ðə]. Hláska následující po členu určitém tedy rozhoduje o variantě nepřízvučné (redukováné) formy, nikoli o tom, zda bude člen ve formě přízvučné či redukováné.

48) Autorka zmiňuje asimilaci znělosti [v] na [f] ve spojení *have to*, viz obr. 4, str. 50. K ní sice běžně dochází, ale není zřejmé, jak to má žák rozpoznat - v transkripci v učebnici není tato asimilace nijak naznačena. Výslovnostní problém je spíš přesně opačný: běžný málo pokročilý český mluvčí bude pravděpodobně na základě analogie s češtinou provádět asimilaci koncové znělé souhlásky i tam, kde v angličtině nenastává, tedy v absolutně koncové pozici, před znělou souhláskou, a dokonce i před samohláskou, kterou bude artikulovat s užitím rázu (tedy např. *I have all I need* bude vysloveno jako [ʔaɪ 'hæf 'ʔɔ:l ʔaɪ 'ni:d]).

49) Není pravda, že *důraz je vždy kladen na první element sousloví* (ve smyslu *compound*). Mnohá kompozita (zejména podle vzorce Noun + Noun) sice skutečně mají primární přízvuk na 1. členu spojení (na rozdíl od volně spojených frází), viz např. příklady uvedené na str. 33 (*cold 'cream* x *'cold ,cream*), ale mnohá kompozita mají hlavní přízvuk standardně na 2. složce (*loud 'speaker*, *three- 'wheeler*, *head 'quarters*); v takovém případě nelze na základě výslovnosti odlišit např. *John is a loud speaker* x *I need a better loudspeaker*.

52) obr. 8: v běžně mluveném projevu bývá *t* němé nejen v záporné formě *mustn't*, ale i v kladné formě před následující souhláskou, viz uvedené příklady *you must stay here* a *you must be quiet*.

58) Pokud jde o tzv. *němé hlásky*, s výjimkou tzv. *mute e* se prakticky výlučně jedná o souhlásky. To, že se někdy i jednoduché samohlásky zapisují v psané podobě digrafem, je dáno větší rozlišovací schopností pravopisu.

67) Přivlastňovací zájmeno *their* neobsahuje ve standardní britské výslovnosti redukované [ə] ale dvojhlásku [eə]. Forma s [ə] se vyskytuje v tzv. General American, v britské výslovnosti jen při extrémní redukci před samohláskou a tedy s *linking r*, např. *their old house*. Ve zmiňovaném cvičení navíc nejde o redukci, ale primárně o zjištění, zda se psané *r* vyslovuje či ne.

74) Je-li barevné označení správné, není pravda, že učebnice *Your Space* má nejvyšší zastoupení výslovnostních cvičení v obou rovinách - z grafu je zřejmé, že to platí pouze pro rovinu suprasegmentální, kdežto cvičení na jevy segmentální jsou nejčastější v učebnici *Project*.

V jazyce práce se občas vyskytují občasné nepřesnosti či neobratnosti, např. v užití interpunkce, z nichž vybírám namátkou jen některé:

7) ... bude z detailní analýzy jednotlivých cvičení, věnujících se výslovnosti, vyhodnoceno, zda...

12) Všechny zvuky, produkované za účelem komunikace, jsou utvářeny...

28) ...nebo poslechu mluveného projevu učitele. Zatímco analyticko-lingvistický přístup je zcela opačného rázu. Výraz *zatímco*, může uvádět vedlejší větu pouze v rámci souvětí.

29) Jejich pochopení spočívá ne z vysvětlování látky...

47) ...se slovy obsahující, ..., také další problematické prvky

51) Během učebnice se také vyskytují...

Další nedostatky jsou v anglickém jazyce užitém v abstraktu (zejména nesprávné užití členů).

V přehledu literatury nejsou odděleny zkoumané učebnice od odborných publikací.

Hodnota této práce je především v její didaktické složce, tedy v tom, že předkládá poměrně detailní srovnání výslovnostního komponentu učebnic běžně užívaných při výuce angličtiny na 2. st. ZŠ. Ve složce odborné se bohužel vyskytují dosti závažné nedostatky při interpretaci odborné literatury, takže mohu práci celkově hodnotit pouze známkou **dobře**.

Práce splňuje základní požadavky kladené na tento typ prací, a proto ji doporučuji k ústní obhajobě.

Navrhovaná známka: dobře

Otázky k obhajobě:

Jaké jsou realistické cíle výuky angličtiny na 2. st. ZŠ v oblasti výslovnosti a jaké limitující faktory, kromě použitých učebnic, jejich dosažení ovlivňují?

Jak oddělit při výuce angličtiny rovinu segmentální a suprasegmentální?

Jaké výhody a jaká úskalí přináší užívání zjednodušené fonetické transkripce při výuce na 2. st. ZŠ?

Vysvětlete prosím vztah mezi fonémy a grafémy.

Podpis oponenta diplomové práce:

Datum: 17.5.2017